

УДК 37.078

Бобир В. Г.,

стажист-дослідник кафедри управління навчальними закладами та педагогіки вищої школи ННІМП ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», м. Київ

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК КЕРІВНИКА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

***Анотація.** В статті проаналізовано різні наукові погляди щодо проблеми професійного розвитку керівника дошкільного навчального закладу як менеджера освітньої організації. З'ясовано змістове наповнення та уточнено сутність поняття «професійний розвиток керівника дошкільного навчального закладу». Проведена робота дає підстави стверджувати, що професійний розвиток керівника дошкільного навчального закладу може трактуватися як безперервний, цілеспрямований, інтегруючий процес професіоналізації особистості. Тобто це процес набуття керівником кількісних та якісних показників професіоналізму. Вивчено наукові погляди вітчизняних та зарубіжних дослідників на проблему професіоналізму. В даному дослідженні професіоналізм трактується з позиції професійної компетентності керівника: єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення своєї діяльності. Визначено рівні професіоналізму. Намічено перспективи подальших наукових розробок.*

***Ключові слова:** модель, професійний розвиток керівника дошкільного навчального закладу, професіоналізм.*

Bobyry V.,

researcher of of department of management and pedagogic of higher school educational establishments, Educational and Research Institute of Management and Psychology, SHEI «University of Educational Management», Kyiv

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF LEADER PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

***Summary.** The article analyzese different scientific views on the issue of professional development manager kindergarten as manager of educational organizations. It was found meaning of the fuling and the essence of the concept of "professional development manager kindergarten." The work gives reason to believe that professional development manager of the kindergarten can be treated as continuous,*

focused, integrating the professionalism of the person. That is the process of acquiring the head of quantitative and qualitative indicators of professionalism. Studied scientific views of domestic and foreign researchers on the problem of professionalism. In this study, professionalism interpreted from the perspective of professional competence of the head: unity of theoretical and practical preparedness of its activities. The levels of professionalism. Planned prospects of further research.

Keywords: *model, professional development manager kindergarten and professionalism.*

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічних змін в суспільстві, науково-технічного прогресу та реформування освіти в Україні зростають вимоги до особистості керівника як управлінця-професіонала й до його професійної діяльності. Професійна діяльність керівника дошкільного навчального закладу (далі ДНЗ) займає вагоме місце в його житті. Вона впливає на його соціальне формування, на спосіб життя і поведінку. Професійна діяльність керівника ДНЗ є основою для подальшого розвитку його особистості. Особлива, провідна роль відводиться професійному розвитку, як невід'ємній складовій розвитку особистості. При цьому професійний розвиток керівника ДНЗ може мати як позитивний так і негативний, навіть руйнівний вплив на його особистість. У нашому дослідженні ми розглянемо саме позитивний характер професійного розвитку керівників ДНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти професійного розвитку керівників навчальних закладів як управлінців розглядають у своїх працях науковці: В. Бондар, Р. Вдовиченко, А. Гаврилук, Л. Даниленко, С. Калашнікова, Б. Карлоф, А. Китов, С. Крисюк, М. Лагунова, В. Луговий, В. Маслов, Н. Нижник, В. Олійник, Л. Пашко, І. Резакович, Т. Сорочан, Л. Туріщева, В. Ургукін, С. Фролов, В. Шатун, Н. Шмельов та інші.

При цьому поняття «професійний розвиток керівника навчального закладу» трактувалося по-різному. Зокрема:

- з позиції особистісно-компетентнісного підходу – це набуття керівником нових компетенцій, знань, умінь і навиків, які він

використовує чи буде використовувати у своїй професійній діяльності (А. Данильєв, Б. Дьяченко, Г. Єльнікова, О. Рудіна та ін.);

- з точки зору професійно-особистісного розвитку – це об'єктивна потреба в сприянні особистісному розвитку керівників навчальних закладів їх особистісних та професійних якостей як неодмінній умові їх професійного вдосконалення (Л. Даниленко, В. Семиченко та ін.);
- в контексті професійної діяльності – це процес професіоналізації особи, набуття нею професіоналізму та подальший його розвиток (І. Зязюн, А. Жилина, С. Калашнікова, Т. Сорочан, І. Шпекторенко та ін.).

Проведений аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень дозволяє стверджувати, що професійний розвиток керівника навчального закладу – це процес підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації керівника з метою виконання нових виробничих функцій, завдань, обов'язків посади [1, с. 24].

Хоча актуальність проблеми професійного розвитку керівників ДНЗ очевидна, увага науковців здебільшого була присвячена розробці проблеми професійного розвитку керівників вищих навчальних закладів (А. Данильєв, Б. Дьяченко, Г. Єльнікова, О. Зайченко, С. Калашнікова, В. Луговий, В. Маслов, О. Рудіна, Т. Сорочан, Ж. Таланова та ін.) та загальноосвітніх навчальних закладів (О. Бондарчук, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, В. Маслов, О. Мармаза, Ю. Молчанова, В. Олійник, Т. Сорочан, Г. Тимошко та ін.).

Окремі аспекти та проблеми підготовки керівників ДНЗ до професійної управлінської діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації розкриваються у працях Л. Баландіної, Л. Васильченко, Г. Закорченної, Т. Махині, М. Молочко, Л. Пісоцької, Л. Поздняк, Р. Шаповала, Л. Шемятихіної тощо.

Зокрема наукові дослідження Р. Шаповала вказали на проблему низького рівня управлінської компетентності керівників ДНЗ. Нестачу управлінської компетентності вчений пояснює тим, що багато керівників ДНЗ «вийшли з вихователів», які не пройшли курс навчання,

цілеспрямованої підготовки завідувача дошкільного навчального закладу, і колишньому вихователю доводиться переважно самотійно освоювати «науку управління» [2, с. 7].

Отже, практика дошкільної освіти вимагає інтенсифікації науково-методичної роботи, спрямованої на розв'язання проблеми підготовки професійно-компетентних керівних кадрів ДНЗ, які володіють теорією і практикою педагогічного управління.

У зв'язку з цим існує потреба в уточненні поняття «професійний розвиток керівника ДНЗ», визначенні складових компонентів поняття та їх взаємозв'язку між собою. Потребують додаткового дослідження місце та способи забезпечення професійного розвитку керівників ДНЗ в системі безперервної освіти України, деталізація процесу управління професійним розвитком керівників ДНЗ.

Мета статті – з'ясувати сутність поняття професійний розвиток керівників ДНЗ, уточнити зміст та складові компоненти професійного розвитку керівника ДНЗ.

Виклад основного матеріалу. З'ясуємо сутність поняття «професійний розвиток керівника ДНЗ».

При аналізі професійного розвитку керівника ДНЗ будемо враховувати два вагомні аспекти: наскільки особистість керівника ДНЗ відповідає об'єктивній професійній діяльності та як сама професія менеджера освітньої організації відповідає особистості керівника ДНЗ і впливає на її становлення.

У психолого-педагогічній літературі вважається, що становлення особистості професіонала йде від суб'єкта професіональної діяльності. Разом з тим, особистість керівника ДНЗ також впливає на його професійну діяльність. Тобто професійний і особистісний розвиток керівника ДНЗ є два нерозривні і взаємообумовлюючі процеси, які мають бути відображені в змісті поняття.

На нашу думку професійний розвиток керівника ДНЗ може трактуватися як безперервний, цілеспрямований, організований, інтегруючий

процес професіоналізації особистості. Професіоналізація – це набуття керівником кількісних та якісних показників професіоналізму.

Оскільки професіоналізм є ключовим компонентом дефініції «професійний розвиток керівника ДНЗ», проаналізуємо наукові підходи до визначення даного поняття.

Дослідники вважають, що професіоналізм представляє собою інтегральну сукупність індивідуальних, особистісних та суб'єктивно-діяльнісних якостей, що дають можливість на максимальному рівні успішності вирішувати типові для тієї чи іншої діяльності завдання й розглядається як сутнісна характеристика керівника будь-якої ланки управління [3, с. 63].

На думку Т. Сорочан професіоналізм – поєднання професійної культури та професійної самосвідомості, що дозволяє керівнику на високому рівні здійснювати професійну діяльність [4, с. 12].

Представники акмеологічної школи розглядають професіональний розвиток керівників, педагогів як динамічну систему, яка складається з професіоналізму особистості та професіоналізму діяльності (А. Деркач, О. Зазикін). Вони підкреслюють, що професіоналізм особистості – це якісна характеристика суб'єкта праці, яка позначає високий рівень професійно важливих або особистісно-ділових якостей, креативності, а також наявність ціннісних орієнтацій, спрямованих на прогресивний розвиток. Професіоналізм діяльності, на їхню думку, – це якісна характеристика суб'єкта праці, яка позначає високу професійну кваліфікацію та компетентність, наявність різноманітних навичок і вмінь, володіння сучасними алгоритмами та способами вирішення професійних завдань, що дозволяє здійснювати діяльність з високою та стабільною продуктивністю.

На думку В. Сластьоніна та інших вчених, професіоналізм – це професійна компетентність керівника, яка визначається як єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення своєї діяльності. Зміст теоретичної готовності складають аналітичні, прогностичні, проєктивні і

рефлексивні вміння; до практичної готовності відносяться організаторські і комунікативні вміння [5, с. 308]. У своїх подальших дослідженнях ми будемо дотримуватися саме такого трактування професіоналізму.

Професіоналізм є результатом професійного розвитку особистості керівника ДНЗ. За літературними джерелами можна виділити принаймні три рівні професіоналізму: виконавчий, компетентний, досконалий. Виконавчий рівень в основному передбачає репродуктивну діяльність; компетентний – розглядається як рівень поглибленого знання, здібності до актуального виконання діяльності, адекватного виконання завдань; досконалий – виступає як рівень, до якого можливо прагнути, як ідеал [4, с.11].

Тобто професійний розвиток керівника ДНЗ – це безперервний, цілеспрямований, організований, інтегруючий процес теоретичної і практичної підготовки керівника до здійснення професійної діяльності.

На нашу думку структурними компонентами професійного розвитку є:

- знання, необхідні для посади керівника;
- уміння та навички, необхідні для якісного та успішного виконання покладених посадових обов'язків;
- особистісні і професійні якості, цінності, які необхідні для повної реалізації задатків, можливостей, потенціалу особистості керівника в процесі професійної діяльності;
- культура: світогляд, світобачення, світосприйняття, духовність, моральність, етичність особистості, ціннісні орієнтації;
- мотивація: перспективи, професійна самосвідомість, критичність мислення.

Схематично це зображено на рисунку 1.

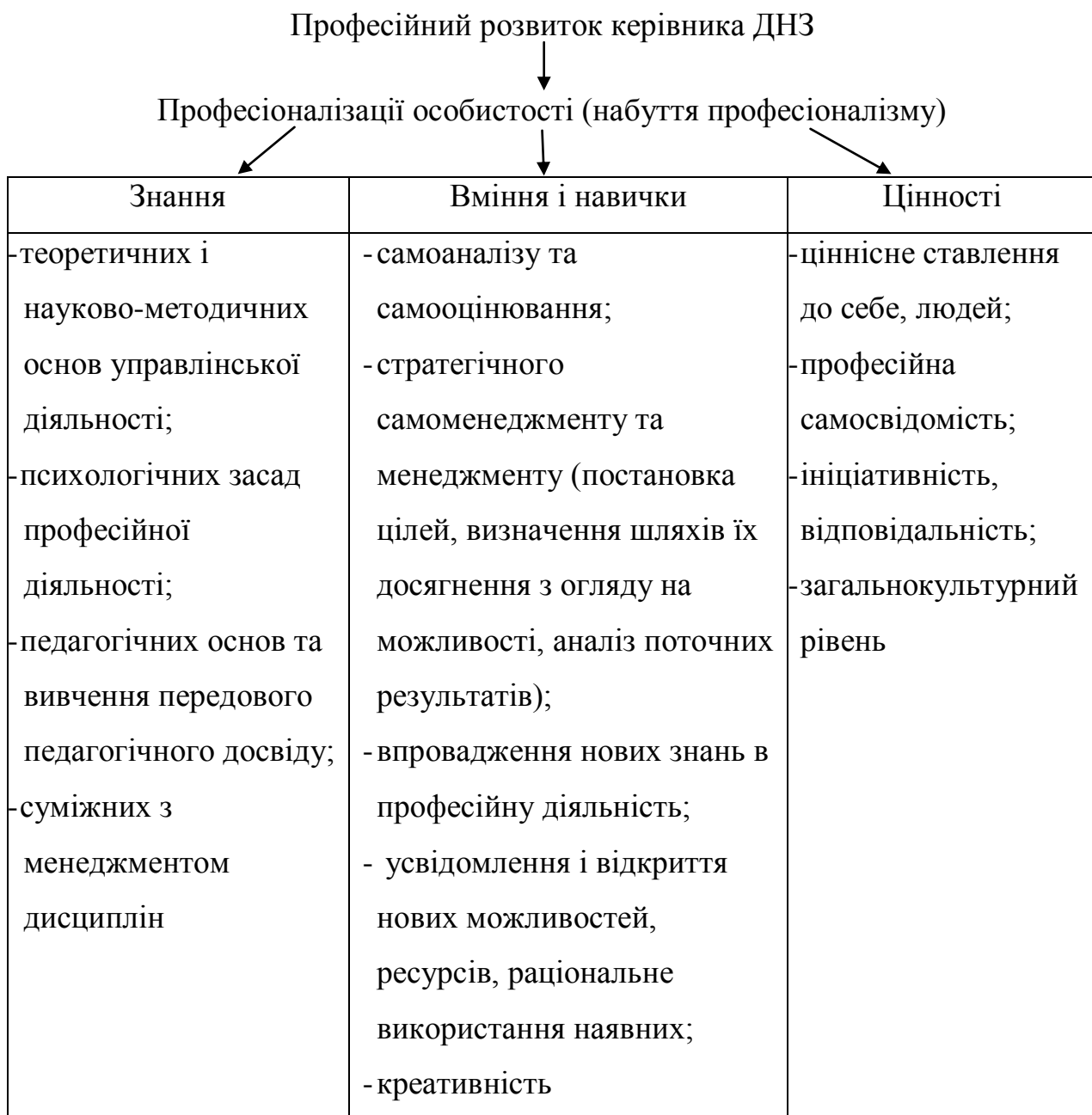

Рис. 1. Схематичне зображення структурних компонентів професійного розвитку керівника ДНЗ

Існуючий суспільний досвід, в процесі його засвоєння конкретною особистістю, трансформується крізь призму світогляду, світобачення, світосприйняття особистості, тому і процес впровадження суспільного досвіду в практику, хоча і має загальні риси, все ж таки набуває індивідуального характеру. Індивідуально набутий досвід проходить

випробовування часом і практикою, поширюється і стає суспільним – цикл замикається. Професійний розвиток керівника навчального закладу – це постійна трансформація суспільного досвіду в індивідуальний і знову перетворення його в якісно новий суспільний. Таким чином, через розвиток особистісних і професійних якостей, через набуття професійних знань і вмінь, придбання позитивного педагогічного досвіду, виконання спеціальних функцій, формування індивідуального стилю керівництва, розвиток морально-етичної культури відбувається процес професійного становлення керівника ДНЗ.

Для того, щоб суспільні знання і вміння перетворилися у власне надбання, необхідна певна трансформація їх у свідомості, в процесі якої знання і вміння набувають особистісного забарвлення на основі професійно-особистісних якостей, досвіду. Зовнішні впливи проходять через внутрішні умови, тому можна стверджувати, що управлінська діяльність завжди має індивідуально виражений характер. У системі безперервної освіти України професійний розвиток керівників навчальних закладів загалом в тому числі керівників ДНЗ, здійснюється шляхом самоосвіти, навчання на курсах підвищення кваліфікації в курсовий період та в системі методичної роботи району, регіону в міжкурсний період.

Висновки. За таких підходів можна зробити висновок, що професійний розвиток керівника дошкільного навчального закладу є актуальним питанням сьогодення і потребує подальших наукових розробок. Ключовим компонентом професійного розвитку керівника ДНЗ є професіоналізм, який являє собою складне системне утворення. Структурні елементи професійного розвитку керівника ДНЗ схематично наведені нами в статті.

Враховуючи актуальність даного питання, подальшими темами наших наукових досліджень будуть проблеми професійного розвитку керівника ДНЗ в системі методичної роботи району/регіону та управління цим процесом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Семиченко В.А. Соціально-психологічні чинники мотивації професійного вдосконалення особистості керівних кадрів освіти: Монографія / за заг.ред. В.А. Семиченко. – К., 2002. – 135 с.
2. Шаповал Р.В. Формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р.В. Шаповал . – Х., 2009. – 20 с.
3. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : Монографія / За ред. І.А Зязюна. – Київ : Віпол, 2000. – 636 с. 117.
4. Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти : автореф.дис ... д-ра пед.наук: 13.00.04 / [Тамара Михайлівна Сорочан](#) . – Луганськ : Б.в., 2005 . – 43 с.
5. . Педагогіка : Учебн. пособ. для студ. пед. учебн. завед. / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М. : Школа. Пресс, 2000. – 512 с.

Матеріали подано в авторській редакції